

Основна школа *Десанка Максимовић*, 12 000 Пожаревац,
улица Шесте личке дивизије број 32

Поштовани директоре Златане Радовановићу,

Поздрављам Вас и колектив школе која носи име Десанке Максимовић, песникиње љубави према човеку, природи и животу, а њени стихови су и одјек њеног искреног родољубља у сталној бризи за свој народ и завичај. Хвала Вам што сте ме позвали да будем гост на Дан школе 16. маја 2021. и да у непосредном сусрету обновимо сећање на Јована Солдатовића академског вајара, аутора бисте Десанке Максимовић испред Ваше школе и бисте Милице Стојадиновић Српкиње (1828 – 1878) у Сунчаном парку у Пожаревцу.

Десанка Максимовић је у моме сећању са првих сусрета *Милицу у походе*, Струшких вечери поезије и других културних догађаја, а као новинар Телевизије Нови Сад, у Бранковини снимила сам интервју са песникињом, 5. јула 1992. године, више пута репризиран и запажен. Међутим, пошто цивилизацијска, планетарна криза човекове судбине у преиспитивању, траје и човек тражи спас у вакцини, а не у себи самом, (удаљио се од природе, од своје духовне суштине) а да би опстао требало би да замени свој вештачки свет природом, дакле у таквим околностима изолације, госпођа Бранка Пајић и ја приредиле смо Вам циклус сећања за школски лист *Врт детињства* и сајт школе.

Успешна културна сарадња града Новог Сада и Пожаревца остварена је деведесетих година прошлог века у оквиру програма *Књижевних сусрета Милицу у походе*, манифестације – сећања на Милицу Стојадиновић Српкињу (Буковац (Срем) 1828 – Београд 1878) и Центра за културу у Пожаревцу и Галерије Милена Павловић Барили. Сећање на нашу прву песникињу започело је 1975. године у Врднику, где је Милица живела са родитељима, (отац свештеник) браћом и сестром. Био је то сусрет песникиња, окупљали смо се испред споменика Милице Стојадиновић који су на ливади у близини манастира

Раваница (сремска) подигле девојке Кола српских сестара добровољним прилозима 1912. године. (рад вајара Јована Пешића (1866 –1936). Нажалост и овај споменик више не постоји на ливади – већ је премештен! у порту манастира Раваница (сремска) без знања јавности и у сасвим неодговарајући простор. На ове сусрете долазила је Десанка Максимовић, Мира Алечковић, Флорика Штесран и све афирмисане и младе песникиње из бивше Југославије. Организатор је био Одбор Српске читаонице у Иригу и управник Ђорђе Утвић. Тада још нисмо знали Миличине песме, ни чувени дневник *У Фрушкој гори 1854*, као ни писма.

Када је Културно-просветна заједница Војводине 1991. године преузела организацију ове манифестације, као председник Одбора проширила сам програме и сусрети су се одржавали три дана у Буковцу (Срем), Врднику, фрушкогорским манастирима и другим местима.

Петнаести *Књижевни сусрети Милици у походе*, сада са измењеним називом, јер су ученици били сви уметници и сликари, а не само песникиње, одржали су се 11. и 12. октобра 1991. године у Буковцу (Срем) родном месту Миличином, Врднику, манастиру Крушедол (промоције књига, читање поезије) и Новом Саду. Отворена је у Галерији „Мост” Културно-просветне заједнице Војводине, прва изложба слика Милене Павловић Барили у Новом Саду, а у каталогу поред текста о њеним сликама, објавила сам и Миленине песме – што је био културни догађај у правом смислу за новосађане, јер се о Миленином делу није знало много. Трудила сам се да се сваке године о Милици песникињи сазна што више. Објављена су њена писма Вуку и Мини, дневник *У Фрушкој гори 1854*, ја сам приредила први избор поезије. Миличин млађи брат Љубомир Стојадиновић био је професор у гимназији у Пожаревцу, а његов син Милан Стојадиновић, познати адвокa и политичар, становао је са тетком у Београду где се као дечак школовао. Милан Стојадиновић је 1905. године пренео прах своје тетке Милице Стојадиновић у породичну гробницу у Пожаревцу и то је био повод да на моју иницијативу установимо у Пожаревцу *Миличин дан*, што је тадашњи управник Центра за културу Љубиша Ђокић прихватио. Од тада па до данас сарађујем са часописима стишког краја, пишем о књигама песника, о

Милени Павловић Барили, учествујем на књижевним манифестацијама *Миличин дан* одржао се први пут 14. маја 1994. у Пожаревцу, а затим и у Малом Црнићу и Великом Градишту уз обилазак околних знаменитости. У Сунчаном парку Танасије Младеновић је 11. октобра 1997. године у оквиру програма манифестације *Миличин дан*, открио бисту Милице Стојадиновић Српкиње дар граду Пожаревцу. Следеће 1998. године 26. маја постављена је биста Десанке Максимовић на улазу у Основну школу *Десанка Максимовић* у Пожаревцу, што је такође био поклон захваљујући *Књижевним сусретима Милице у походе* и аутору Јовану Солдатовићу. У Центру за културу у Пожаревцу отворена је изложба скулптура Јована Солдатовића, песници из Београда, Новог Сада и Пожаревца читали су песме, ја сам говорила о Милице, посетили смо Заову и одржали песничко вече у Великом Градишту. Залагала сам се да програми буду пре свега посвећени делу Миличином, откривању непознатог. *Миличин дан* у Пожаревцу, пре утврђених програма, подразумевао је полагање венаца на Миличин гроб, читали су се стихови њој посвећени, памти се реч о песникињи Милице, Вере Милосављевић.

Први научни скуп о лику и делу Милице Стојадиновић Српкињем, 1997. одржан је у Врднику на којем учествују песници и професори тога времена са својим излагањима, објављени су у књизи *Обнова романтике – савременици о Милице Стојадиновић Српкињи* коју сам приредила 2010. али и многе друге књиге и зборнике које је илустровао стални учесник манифестације сликар и песник Милић од Мачве. Тако смо дошли до истинских сазнања о изузетој личности и делу Милице Стојадиновић Српкиње, (уместо неколико анегдота о њој које су нетачне) јер наше незнање је још увек присутније (у нама) од знања и сазнања. Била је позната и призната код нас и у Европи својим делом и личним ставом када је реч о своме народу у сваком смислу, што се сазнаје из њених писама.

Павле Симић (1818 – 1876) познати сликар и иконописац, живео је у Новом Саду у Темеринској улици о чему сведочи (поцрнела) спомен-плоча, ишао је у Врдник да наслика Миличин портрет, јер је већ као млада девојка била позната. Портрет је пронађен у Вуковој заоставштини. Милица је и прва

песникиња коју је у Бечу док је боравила код Вука и Мине, фотографисао Анастас Јовановић.

Ко је познавао Десанку Максимовић открио је истинску племенитост и доброту, али и реч истине о нама, о свету у којем се води стална борба добра и зла. Снимили смо разговор у Бранковини на тераси куће њених рођака, једва смо пронашли кућу по врућини јулског дана 1992. и кад је снаја рекла – није она ту – (Мира Алечковић нас је упутила у Бранковину, после разговора с њом у стану у Београду) – чула сам из чардака у дворишту Десанкин глас. У разговору подстицала ме је да постављам нова питања, држала ју је духовна снага, па је желела да нам покаже и кућу у којој је у младости живела и писала. Отишли смо и песникиња се дивила јагорчевини која и из камена процвета. Говорила је да смо ми песнички народ и да нас само слога може спасти. У њеној младости, сећа се да се на школама и установама могао видети и прочитати натпис – Само слога Србина спасава. У Русији су сва њена дела преведена и тамо је читана, а има још готових рукописа. Кад је говорила о Косову и Метохији, а тамо се све чини да Срби нестану – испричала је свој доживљај са дечаком Албанцем са Косова који се лечио у Врњачкој бањи, где је и она боравила. Бринула је о том дечаку, чувала га да би рекла – видите, има и тамо добрих људи и добре деце – али сада је ово време. Када сам на *Октобарским међународним сусретима писаца* 1994. у своме излагању прочитала овај део Десанкиног интервјуа, пред препуном салом Народне библиотеке у Београду, група албанских писаца из Приштине почела је да аплаудира и узвикује – браво, прошетали су салом све до испред пулта. Писци су увек на страни добра и љубави.

Поздрављам сву децу школе која носи име Десанке Максимовић са жељом да читају песме Десанкине, да свакако прочитају књигу *Шева Небесница*, јер прослављати и сећати се песника значи, пре свега читати, поново његова дела. Читањем књига откривате доброту човекове душе и лепоту света, а дан ће вам бити лепши, ако одете у шетњу у природу и ако поштујете друге, ваше другове, наставнике, родитеље. Поштујте друге да би други поштовали вас.

Даница Вујков

Нови Сад, 6.05.2021.

Испред Основне школе *Десанка Максимовић* у Пожаревцу и бисте Десанке Максимовић, рад академског вајара Јована Солдатовића, Миша Милић, Љиљана Јокић, Драгомир Попноваков, Даница Вујков, Љубица Грачанин, *Миличин дан* књижевна манифестација у Пожаревцу и Великом Градишту 26. мај 1998.

Шести сусрет књижевница *Милици у походе*, Врдник 25. и 26. септембар 1982.
Песникиње испред споменика Милице Стојадиновић Српкиње (1828 – 1978)
Десанка Максимовић, Гроздана Олујић, Мира Алечковић,
Флорика Штефан, Даница Вујков

Шести сусрет књижевница *Милице у походе*, Врдник 25. и 26. септембар 1982.
Десанка Максимовић, Флорика Штефан, Даница Вујков, Оливера Шијачки, Мира
Алечковић, испред Основне школе *Моша Пијаде* у Врднику

Даница Вујков

СЕЋАЊЕ НА АКАДЕМСКОГ ВАЈАРА ЈОВАНА СОЛДАТОВИЋА
аутора бисте Десанке Максимовић испред
Основне школе *Десанка Максимовић* у Пожаревцу

ОТКРИВАТИ ЛЕПОТУ, ОТКРИВАТИ ВРЕДНОСТИ ЧОВЕКА И ЖИВОТА

Разговор са Јованом Солдатовићем у атељеу
на Петроварадинској тврђави 2004.

Јован Солдатовић (Черевих (Срем) 26. новембар 1920 – Нови Сад, 7. октобар 2005) већ пет деценија ствара у своме атељеу на Петроварадинској тврђави. Његова вајарска дела јединствене лепоте, зраче посебном духовном снагом и свој потпуни смисао добијају у простору; употпуњују део амбијента, улепшавају и хуманизују свакодневицу, чувају сећање о нама самима, о нашем трајању, али и потврђују истину да уметност и уметнички дух, нису и не могу бити омеђени и спутани било каквим границама.

Скулптуре Јована Солдатовића тематски се везују за историјску и културну традицију нашег народа, за његов завичај Срем, као и време у којем живимо. Његове срне, јелени, кошуте, роде и друге птице, остварене су талентом, али и радом који захтева упорност, преданост, а затим долази оно најважније; поставити скулптуру у простор, дати јој нови живот у сусретању са људима и временом.

Као и код свих остварених уметника, човек и природа су и за Солдатовића суштинска инспирација кроз лични доживљај и искуство. Тај лични доживљај подразумева свет уметниковог детињства који ће му бити током живота и најсветлија слика сећања. – „У првој деценији свога живљења, рођен 1920. у фрушкогорском селу Черевиху, упијао сам топлину људских сретања, лепоту природе, окружен виноградима и житним пољима, људима, животињама, узлетањима птица, опијан мирисима цвећа и покошеног сена.” (Јован

Солдатовић о себи и своме раду у Челареву у књизи Момчила Карановића, Челарево 1945 – 1996 друго издање 1997.)

Међутим, спокојство детињства и школовање у новосадској гимназији у којој је, како каже, „сазревао и освешћивао се оним највреднијим у делима руске и француске литературе.” прекинуће и пореметиће окупација земље, односно, Други светски рат у којем Солдатовић активно учествује и види пониженог човека недостојног самог себе. И то искуство условиће и поједине фазе његовог стваралаштва и учврстиће његово лично залагање за мир, а против рата. Међутим, ратови су и данас све болнија рана човечанства, а човек увек губитник. Зато је неопходно вратити се духовности, откривати лепоту стваралаштва, вредности човека и живота.

Јован Солдатовић после Другог светског рата завршава Академију ликовних уметности у Београду (1948) и по доласку у Нови Сад значајан сегмент свога стваралаштва посвећује ратним страдањима на нашим просторима, али и у свету. Поменућемо споменик борцима Шајкашког одреда у Жабљу, спомен – обележја у Раковцу, Бегечу, Чуругу на кеју у Новом Саду и другим местима Војводине и бивше Југославије као и у далекој Хирошими која нам је у саосећању блиска.

Криком своје уметничке душе да се рат не понови, да се жртве не забораве Солдатовић потврђује и своју уметност у тежњи за лепотом и добротом у човеку самом и његовом окружењу. Али и у нашем времену вредности су поремећене; човек губи свој морални и духовни лик, јер све се мери материјалним, односно новцем. Зато бављење уметношћу у свим временима, па и данас представља ризик који уметник свесно прихвата. И мада је свака Солдатовићева скулптура, како каже, „била жеља да се остави белег трајања људског у нама”, у односу уметника и друштва увек постоји неразумевање које га подстиче да истраје и остане слободан. – „У динаром одмераваним односима код нас, без места на хијерархијској лествици и чиновничким вредновањима, уметник – стваралац је још увек остављен сам себи, своме ризику који нормално, добровољно прихвата. Међутим, рекао бих са све већом свешћу да га управо тај ризик чини слободним да афирмише све што прихвата као позитивно у друштву у коме живи. Али и са

правом да критикује и превазилази све оно са чиме се не слаже”. (Радован Поповић, *Војвођански разговори*, Минерва, Суботица 1981.)

Посетила сам Јована Солдатовића крајем августа 2004. године у његовом атељеу на Петроварадинској тврђави. И у 84-тој години живота ради, заокупљен својим светом, предан тајни стварања. Јер, да би даровао другима дело својих руку и талента, неопходан је дуготрајан рад у атељеу у ливници на терену.

Затичем га испред атељеа, седи у плетеној столици сâм, нема ни пролазника – шетача, али ту су голубови заокупљени у слободи свога лета, обнављањем гнезда изнад врата Јовиног атељеа. Има ли лепше слике! Јован устаје и износи из атељеа две столице (ова друга је за моју велику ташну!) а предлаже да седимо напољу, јер ради са воском који није добро удисати.

Из суседног атељеа сликара Миће Михајловића допире до нас ехо разговора. Мића са пријатељима ускоро одлази, а Јован и ја у тишини сунчаног, августовског поподнева прелиставамо албуме и каталоге који су у атељеу остали сачувани. (Солдатовић још нема своју монографију!). Ту је и каталог изложбе приређене у мају 1964. године на деветом *Стеријином позорју* у Новом Саду. Била је то пета самостална изложба Солдатовићевих скулптура под називом *Бележење човека*. Дела сугеришу проблем цивилизацијски, проблем човекове отуђености. На изложби су биле и скулптуре већ познате и примећене у јавности; врхунска остварења модерне уметности са акцентом традиције, назначене фигуративности.

Солдатовић каже да је већ на почетку свога рада био упознат са свим кретањима у уметности у свету, али је настојао да остане свој, да не изневери себе. Бележио је кроз своја дела човека затеченог у времену, у веку који није био мирољубив. Како вратити човека на пут његове сопствене природе? На то питање уметник одговара делом и брани човека од страдања ратних, од зла које човек и сам себи наноси, али још увек има наде.

Присећа се Јован и своје изложбе – уметничког пројекта на Петроварадинској тврђави 1972. године, под називом *Дође ли рат одоше људи*. Био је то још један његов крик против рата и потресна слика која се памти. Затрављени плато испред Јовановог атељеа био је прекривен људским главама и

лобањама које су уметничким обликовањем изражавале бол и патњу. Трагедија у Хирошими потресла је свет и није остављала равнодушним ни Јована Солдатовића. Приређује изложбу на Петроварадинској тврђави 1968. године посвећену страдалима у Хирошими, сакупља 10 хиљада потписа против рата, а за хуманији свет и ти потписи су предати тадашњем генералном секретару УНЕСКА У Танту. И ево, пре месец дана ове године (2004.) у јапанској амбасади у Београду, уручено је Јовану Солдатовићу признање, а како каже и од признања важније му је то, што ће његова спомен – скулптура посвећена жртвама бити постављена у Музеју Хирошима и представљати симбол пријатељства два народа у саосећању и разумевању.

Враћамо се сећањем у време послератно када се у земљи обнављало све из темеља, па је и културни живот у Новоме Саду добијао нову, ширу перспективу и димензију. И као што је свети Јован у хришћанству Претеча и Крститељ, то би се у преносном смислу могло рећи и за Јована Солдатовића. Био је пре педесет година и сведок и непосредни оснивач првих атељеа на Петроварадинској тврђави. Један је од оснивача вајарског одсека у Вишој педагошкој школи у Новом Саду и први професор вајарства у тој школи. Почињу у то време са радом и ликовне колоније у Војводини, а Јован је међу првим учесницима и организаторима. Али, важно је рећи и то да Солдатовић од тада непрекидно и вредно ради. Своје скулптуре најчешће поклања у сталној борби за њихово место под сунцем, јер није увек лако усагласити своје идеје и жеље са жељама других или њиховом потпуном немару према вајарској уметности. Зато су многе његове скулптуре још увек у атељеу, а да је било разумевања, могле су и оне бити у простору и представљати лепши део новосадске разгледнице. Разгледнице која је сасвим другачија захваљујући баш препознатљивим скулптурама Јована Солдатовића које се памте духовним погледом суграђана и свих оних који тај поглед у журби и вреви свакодневице нису изгубили.

Каже ми Јован да му је драго што су његова дела, *Шест срна* у Јајцу и *Јелен у трку* на Игман пољу код Сарајева и после ових наших несрећних ратова, остала неоштећена и сачувана. Сведочиће будућим генерацијама о културном и историјском континуитету који је код нас нажалост увек прекидан ратовима.

Са посебним поштовањем прича Солдатовић о своме професору, вајару Томи Росандићу код кога је учио и био његов сарадник у Државној мајсторској радионици у Београду, све до 1953. године када долази у Нови Сад. – „Из њега је врцао прави ренесансни дух, сећа се Јован, а колико је био цењен и код нас и у свету говори гест славнога Хенрија Мура који га је посетио у његовој кући у Београду и приликом сусрета пољубио му руку.”

Солдатовићева биста *Тома Росандић* постављена је на Цетињу 1951. године, а исте године у Мошорину биста *Светозар Милетић* и мада су то први радови тада младог вајара и данас зраче лепотом и уметничком снагом. Како су године пролазиле и сам поетска душа, стихове многих наших песника зна напамет, Солдатовић ради скулптуре песника *Бранка Радичевића* на Стражилову, *Буре Јакшића* у Дунавском парку у Новом Саду, споменик *Јовану Стерији Поповићу* у Вршцу, бисту *Лаза Костић* у Мокрину, *Дон Кихота*, *Морислава Антића*, бисту *Милице Стојадиновић Српкиње* и других заслужних личности наше културе.

У своме атељеу, прича Јован, кад је већ прошло много година од постављања моје прве скулптуре, доживео сам и ја неочекивани сусрет и дирљиву похвалу своме раду. Са неколико новосадских књижевника дошао је у мој атеље Милош Црњански. Било је то непосредно после његовог повратка у земљу из Лондона. Показао сам му, уз сво поштовање његове личности, мој рад – рељеф са његовим ликом и уклесаним стиховима из *Стражилова*. Спонтано, почео сам да рецитујем стихове из ове познате поеме, а када сам хтео да му поклоним рељеф Црњански га није прихватио. Сматрао је да га не заслужује и притом се заплакао. – „Ви не знате шта значи бити мртав за свој народ”, рекао је, али му је било и драго што један, тада готово непознат вајар чува сећање на њега и његово дело, мада је био у дугогодишњем изгнанству.

И после пет деценија рада Јован Солдатовић, када је реч о реализацији својих скулптура, има неостварених жеља и планова. Желео би да у Пожаревцу постави споменик глумцу Миливоју Живановићу који је урађен у гипсу одавно, а ово би такође био поклон уметника овоме граду. Затим, ништа се још није урадило на уређењу простора за његов легат на Петроварадинској тврђави.

Испред Спортског центра у Новом Саду, желео би да постави скулптуру посвећену спорту и спортистима.

Посебна је прича о скулптури великана наше сцене Косте Трифковића.

– „Када сам је урадио у гипсу (2,30 м) пре десетак година, присећа се Јован, изложио сам је у фоајеу Српског народног позоришта у Новом Саду. Хтео сам да провоцирам глумце, да их подстакнем да размишљају и сами предложе где би ова скулптура требало да се постави, изливена у бронзи. Али, пролазили су поред ње равнодушни мада су играли Трифковићева дела у том истом позоришту. Све што се догодило, било је то да је једнога јутра чистачица случајно! поломила руку на скулптури. Поправио сам то и тек неколико година касније, после научног скупа о Трифковићевом делу поводом 150-те годишњице његовог рођења на залагање тадашњег управника Позоришног музеја Војводине Луке Хајдуковића скулптура је изливена у бронзи. Желео сам да је поклоним граду и да је поставим на Трифковићевом тргу, испред куће у којој је живео Коста са породицом. Али, нису хтели овај мој поклон да приме и данас је Трифковићев трг обично паркиралиште. Годинама скулптура је лежала у дворишту Галерије Рајка Мамузића поред оgrade са уличне стране, пролазници су могли да је запазе, затим сам је подигао на постамент. И тек крајем јуна ове године 2004. и на твоју иницијативу, нашла је своје трајно место у парку Основне школе *Коста Трифковић* у Новом Саду. Поклонио сам школи и сва права на одливање мањих формата ове скулптуре, јер на достојан начин чувају успомену на нашег великана и суграђанина. На Дан школе, 20-тог октобра 2004. свечано је откривена скулптура, на радост и моју и деце и наставника ове школе.

Ја сам Јована Солдатовића непосредније упознала у Културно-просветној заједници Војводине, где сам била председник Одбора *Књижевних сусрета Милици у походе*, посвећених Милици Стојадиновић Српкињи (1828 – 1878). Долазио је увек у заносу нових идеја и планова које је желео да оствари. У Дунавском парку хтео је да постави бисте свим песницима који су живели у Новом Саду, а дуж пута од Сремских Карковаца до Стражилова, направио би, како је говорио, песничку стазу, бисте наших класика писане речи са уклесаним

њиховим стиховима. Налазиле би се на истој раздаљини све до Стражилова, у сусретању са ђацима и путницима који се овом стазом упуте.

Али, од свих Јовиних планова нешто смо и остварили у оквиру програма *Књижевних сусрета Милице у походе*, манифестације посвећене песникињи Милице Стојадиновић Српкињи (1828–1878). У Сунчаном парку у Пожаревцу 1997. године песник Танасије Младеновић (1913–2003) открио је бисту Милице Стојадиновић Српкиње наше прве песникиње коју је Солдатовић поклонио пожаревљанима. У Центру за културу у Пожаревцу следеће 1998. године, отворена је изложба графика и скулптура Јована Солдатовића. У Основној школи у овом граду која носи име песникиње Десанке Максимовић, присуствовали смо откривању бисте Десанке Максимовић коју је аутор Солдатовић, такође даровао школи.

У даривању има хришћанске симболике – дати другима плодове свога талента, талента који је уметник на дар добио од Творца. То значи да уметничко дело и нема цену и да се уметник од свога рада не може материјално обогатити. Зато се ни Микеланђело није обогатио, а радио је читавог живота за италијанске богаташе. Када су Медичи били незадовољни што се на његовим скулптурама не препознају, Микеланђело је сасвим мирно одговорио да то и није важно, јер их после двеста – триста година, ионако, нико не би препознао! Овакав одговор сигурно је код поручилаца изазивао још веће незадовољство, али Микеланђело је рекао истину; човек памти векове и себе самог преко уметничких остварења која су и најаутентичнија сведочанства.

Јован Солдатовић је својим делом, оставио трајно сведочанство, обележио време. Знао је да будућност нема ослонца, ако се чврстом нити не везује за садашњост и прошлост. Зато његове скулптуре у уметничкој и временској пројекцији имају вишеструки смисао и значај. Отварају духовни поглед, чувају сећање историјско, али и оно праисконско које је и човекова тежња за целином, за хармонијом. Ако се за вајарско дело Јована Солдатовића везује термин фигуративност, онда је у овом формалном приступу и суштина; без условне фигуративности нема ни вајарског дела. Тако је од праисторије, преко Египта и Грчке до ренесансе и биће тако све док је човека на Земљи.

Солдатовићева скулптура поред елемената условно класичних изражава и фасцинантан покрет и то покрет спољашњи, али и онај унутрашњи, дубински који изражава карактер одређене личности. Ако гледамо његове срне, коње, роде и кошуте доживљавамо их као оживотворени део природе која је такође у сталном кретању. Када је реч о скулптурама и бистама историјских и песничких личности, Солдатовић бележи карактеристичан гест, оплемењује их, па из њих зрачи она чудесна искра бесамртна, како би рекао Његош – из њих зрачи топлина душе. Када вајар и уметник уопште, трансформацијом материјала са којим ради, кроз свој непоновљиви доживљај, оствари живу слику и скулптуру коју посматрач доживљава као део природе, дакле, када дело у остварењу приближи природи (не у смислу површне имитације) сасвим је сигурно да ће му се дивити и генерације које долазе. Јован Солдатовић је у протеклих пет деценија такво дело остварио. Његови *Разиграни коњи* на новосадском сајму као да су одувек били ту, срасли са амбијентом и људима.

Када сам дошла на Петроварадинску тврђаву да посетим уметника у његовом атељеу, затекла сам се у тишини августовског поподнева – раскопани канали, травњаци неуређени, нигде никог сем два пса који леже испред степеништа. Али, поглед ми се и нехотице задржава на Солдатовићевим *Јеленима* који стреме ка Небу и криком буде небеску тајну, а још увек су на Земљи. И враћа ми се помисао на сву лепоту и величину дела која је овај уметник оставио своме граду, не заборављајући ни знамените писце, ни оне који су у ратним страхотама изгубили право на живот. Жртве невинне које човечанству као да и нису опомена, јер ратови на планети и даље трају.

Сећам се и Јовине скулптуре песника Ђуре Јакшића у Дунавском парку у Новом Саду са којом се и најчешће сусрећем, а коју посебно воле деца – играју се око ње, седе на крилу песника и кад их гледам, чини ми се да у својој дечијој наивности и простодушности, „разговарају” са овом скулптуром, као са живим бићем. И заиста, Солдатовићев песник Ђура Јакшић седи у парку у кратком предаху, затечен над својом судбином, замишљен над самим собом и у овом помало необичном, заустављеном покрету у потпуности је осликан карактер Ђуре Јакшића који је за живота трпео и неправду и неразумевање људи.

Видела сам многе скулптуре и бисте у градовима света пред којима се нисам осећала пријатно – деловале су одбојно, извештачено, неприродно. Нису сугерисале живо биће, односно човека који је део природе са посебношћу свога карактера. То се односи и на животиње и птице. Погледајте Солдатовићеву *Керушу* коју је урадио на самом почетку свога рада (1949.) инспирисан Јесењиним стиховима. Погледајте његове *Суђаје* или јединствену по лепоти скулптуру *Бранка Радичевића* на Стражилову. Ово дело симбол је и поезије и нашег односа према Бранку Радичевићу, песнику младости у тузи прераног растанка са животом.

Пред вајарским остварењима Јована Солдатовића увек смо усхићени као да их гледамо први пут и дивљење не престаје ни пред вековима који долазе. Новосађани његово име изговарају рођачки присно, чак и они који га не знају лично, јер су свакодневно у сусретању са лепотом коју им је даровао. Осећају ту лепоту као део своје свакодневице и живљења. Има ли веће награде за уметника – вајара који од родног тла, па до најудаљенијих градова света, другима оставља своја дела, дарове свога талента?

Јован Солдатовић и Даница Вујков
испред Солдатовићеве скулптуре Коста Трифковић 2004.

Даница Вујков

НАЈБОЉА ПЕВАЧИЦА ПОД НЕБОМ

Десанка Максимовић, *Шева Небесница*,
Задужбина Илије Коларца, Београд 1998.

У нашем веку, као и прошлом, насиље је над човеком и природом све присутније и ако се поезија све мање чита, по моме уверењу све више се пише. Десанка Максимовић (16. мај Рабровица (Дивци) код Ваљева 1898 – 11. фебруар Београд 1993.) у своје стваралаштву остала је доследна природи и љубави – најузвишенијем осећању и идеалу који човечанство још није достигло. И баш у томе је њена величина, јер и поред отуђене компјутеризације и покушајима планетарне униформисаности, Десанка Максимовић је доследна себи и завичајној природи, где је упознала и заволела птице. Тачније, саживела се са птицама и знала их не само по имену, боји перја и цвркуту, већ је дубоко веровала да и птице имају душу и да проживљавају као и људи тугу, бол, љубав. Зато ће те у књизи из заоставштине *Шева Небесница*, наћи занимљив опис и особине шумских и барских птица, занимљив и за онога ко птице познаје и за онога који ће много тога о птицама научити. И не само о птицама већ и о вредностима живота. Док је писала о *Шеви Небесници* „најбољој певачици под небом”, писала је песникиња и о себи, што читалац може да наслути.

Када се у човеку самом, у његовој души преламају и боре два супротстављена принципа, добро и зло, тама и Светлост, Десанка Максимовић нас читавим својим сваралаштвом упућује на само извориште живота, на природу. Човек ако не живи у хармонији са природом којој и сам припада, отуђен је и од себе и од суштине живота. Била сам задивљена када сам у јулу 1992. у разговору са песникињом у Бранковини, слушала како усхићено прича о јагорчевини која и из камена проникне и цвета, а коју је и тих последњих месеци свога живота гледала и дивила јој се као неописивој лепоти природе. Али, то је Десанка Максимовић, песникиња која је од природе учила о животу и смрти о

Небу и Земљи и тако дошла до сазнања о сличности свих живих бића, ма колико да су наизглед различити. – „Птице имају неке људске особине. Оне умеју саме себи да сазидају кућу од суве траве и лишћа. Оне су добре мајке, по сто пута одлете у поље да својим птићима донесу хране. Ласте су верне као људи, одлете далеко од завичаја, али се увек враћају у своја гнезда. Пожеле га као човек у туђини свој завичај”. Поред Шеве Небеснице ту су и друга лица са овим именима: Стогодишња врана – учитељица, Гавран – стогодишњак заљубљен у Шеву Небесницу, Сова пророчица, Првак – славуј хоровођа. Дакле, најчудеснија и најзанимљивија књига коју сам у последње време читала. *Шева Небесница* може бити и бајка, како ју је назвала песникиња, може бити и књига о птицама које живе и раде у манастиру у савршеној слози и сањају о Небу, јер су баш као и човек за Небо везане.

Птице Десанке Максимовић имају све оне најплеменитије и најлепше особине које имају и људи, али у цивилизацијском расцепу примећујемо да су их људи изгубили. А требало би да обнове у себи и негују љубав и то љубав за другог, јер ће само тако живети у братској слози и миру. Зато Игуман птичијег манастира пре молитве каже – „Загрлите се у знак слоге и пољубите”.

Шева Небесница је књига – завештање и књига животне мудрости, јер ако је љубав врховни принцип живота онда је пролазност само (природна) неминовност. – „Месец је као живот – примети Гавран Стогодишњак – чини се да стоји на месту, а ипак одмиче”. Птице Десанкине верују и знају да је боље и часније служити Створитељу добрим делима, него (празним) речима. Њихова молитва дирљива је у чистоти и лепоти племенитости коју је човек бездушја и зла заборавио. Када је Шева Небесница узлетела у Небо и више се никада није вратила у своје гнездо, птице у манастиру разговарају и размишљају и о том „важном догађају у животу” како је то рекла песникиња, када смо је посетили у Бранковини. А птице ће рећи – „Верујемо да је Небо огромна зеница онога који нас је створио и да се нигде не можемо сакрити од те зенице”. Дакле, када је одлазак неминован, само делима и љубављу за друге оправдавамо свој живот и заслужујемо поштовање и после смрти. И птице ће за Шеву Небесницу рећи – „Отишла је од нас, али ће је и тамо куд је отишла волети”.

И коначне смрти нема, јер и у природи све умире само да би се остварила равнотежа рађања, па су зато деца убеђена да ће се Шева Небесница, ипак, једнога дана вратити на Земљу у своје гнездо. И тако је лет птица између Неба и Земље и човеков пут живота и смрти у сталном обнављању – „Волела је више Небо него Земљу” рећи ће Кос за Шеву Небесницу и ми смо поверовали у сличност душе птица и човека, душе која је затворена земаљским живљењем у телу и зато тежи својем првобитном боравишту, Небу. Али, када се Шева Небесница једнога дана поново врати на Земљу, надамо се да ће и међу „децом човековом” бити више љубави.

Десанка Максимовић нам је оставила најлепшу бајку о љубави. После читања књиге *Шева Небесница*, ако нисмо у прилици да мењамо свет, сигурно је да смо поверовали да су љубав и доброта могући и овде, на Земљи. Намера Десанке Максимовић и њеног певања и јесте – да верујемо у бољи и праведнији свет који ће се остварити, не само благим упозорењем – Не гази траву, већ и заклетвом – Не убиј птицу!

Даница Вујков

ПЕСМА ЗАВИЧАЈУ И СВОМЕ НАРОДУ

Десанка Максимовић (16. мај Рабровица (Дивци) код Ваљева 1898 – 11. фебруар Београд 1993) је „најомиљенији песник народа који толико воли песнике”, записао је Матија Бећковић и то је тачно. Десанка Максимовић је тој љубави и поверењу узвраћала поезијом, али и бригом за свој народ. Бринула је о његовој прошлости и свему ономе што му се данас дешава. Говорила је о неопходности српске слоге у свим временима. Песницима и деци поручивала је да читају народну поезију у свету цењену и признату, а коју смо ми, заборавили. У разговору (снимила га је екипа Телевизије Нови Сад 5. јула 1992. у Бранковини новинар Даница Вујков), подсећа нас Десанка Максимовић да је српски народ песнички народ. Имамо бројне талентоване песнике, али и свака нова генерација у младости пише песме за своју душу. Говорила је тада о својим неспокојима, јер српски народ поново страда. – „Често мислим о нашим Србима доле, на Косову, где су сада преовладали Шиптари, ја их зovem Шиптарима. Песници који тамо пишу сачували су љубав према својој земљи, пишу родољубиве песме и било ми је пријатно кад одем доле да видим да, ипак, српски народ није изумро, мада се чини све да изумре. Разумете – све! Једном, када сам се лечила у Врњачкој бањи, лечило се ту и једно биће, опет да га назовем Шиптарем. Био је јадан, видела сам да су му давали да пије целу флашицу лековите воде и он се некако уз мене приљубио. Киша пада, он нема ничега топлог на себи и онда сам ја њега узела под своје. Чувала сам га да не покисне, а он је био једно сирото, добро дете. Али, причам вам о томе, јер видите и тамо има људи и деце врло добрих, само наравно, сада је ово време”.

Родољубље Десанке Максимовић нит је која се тка у поезији још од „србољубиве и родољубиве преко мере”, како је то рекао Вук Стефановић Караџић, Милице Стојадиновић Српкиње (1827 – 1878) а исто тако и Десанкина опчињеност природом подударна је са поетским светом Милице Стојадиновић. То је приметио и Мирко Магарашевић у тексту *Глас песника народа* (Д. Максимовић, *Сабране песме*, Драганић 1997.) где каже и следеће – „Глас

песника народа је глас који стиже до сваког уха и сваког срца. Пажљиво читати песничко дело Десанке Максимовић – нарочито онај део настао од 1964. до данас – то значи сагледати колико њена поезија одмерава, не само смисао времена у коме је то дело настајало, него и дубље културне токове и митске споне у бићу нашег народа, језика којим говоримо и оне елементе од којих зависи и наша ближа и даља будућност”.

Мирослав Егерић приређивач *Сабраних песама* у поговору каже да је Десанка Максимовић „освојила славу националног песника”. Саосећала је са природом са свим променама у природи, али и са историјом свога народа, која је нажалост, увек одбрана земље и вере и Мирослав Егерић додаје – „Том свешћу да треба памтити подвиге, велика дела свог рода и тако их имати као бедем у својим трезорима великог Знања, Десанка Максимовић се данас указује и као значајан, наметљив национални просветитељ, као сјај духовне благодати и доброте и милости у једном свету и времену у којем много добра нема, а о сигурности и извесности, тешко да може бити говора”.

Све што је песничка душа Десанке Максимовић и душа је српскога народа и у тој истоветности и саосећању разлог је узајамног поштовања. Песма *Разговор са Косовом* каже – *Нико те, Косово, не оплака / ван твојих брда, ван твојих река, ван твојих планина и облака. / Нека ти је судбина лака. / Нико те, Косово, не оплака / сем потомака.*

Поред препознатљивих мотива поезије Десанке Максимовић у њеној песми је и онај невидљиви и неухватљиви траг небеског зрака – *Нечујност хоћу да слушам / у снове да се пењем.* И заиста, свака генерација и свако од нас проналази Десанкину песму коју чита за своју душу, јер у једноставности сва је лепота ове поезије која говори о љубави, завичају и природи, о саосећању са својим народом, о добру и злу, о Земљи и Небесима и тајнама душе човекове. Мирослав Егерић каже – „Зато ће, док је српског језика и потребе да на њему исказујемо своју судбину, бити светло и топло од имена – Десанка Максимовић”.

Милица Стојадиновић Српкиња (1828 – 1878)

СЕБИ НА СПОМЕН НА 16. МАЈ 1851.

Данас га видо кога је давно
Име по Србству чувено славно
Који је с даљнег, ал с' нашег неба
Целоме Србству поносна звезда:
Који је духом и стасом сличан
Јуначкој Гори с којом је дичан.
Предамном стаја ко но поносно
Његове земље слободе дрво:
На лепом челу престо се гледа
Мудрости, духа, и да је реда
Обилићевог јунаштва редког;
Владаоц вредан народа горског;
Ал' ах, стаја ка' сунце оно
Кад му је зрчак к' заоду клоно,
И само с' прашта са овим светом
Јер ће бит скоро за ноћи брегом.
У младом оку вечера зраци,
У души к' свом роду пламена знаци,
То једно с другим! Ах, још и сада
Не могу да се тргнем од јада.
Спрам тужног зрака твога вечера
Нек' с' чује Певче сад моја песма:
Да ће на Твоје то скоро: С Богом!
Србство плакати горко за Тобом.

*У Бечу 16. маја 1851. по доласку моме од Песника
Владике Његоша са госп. Вуком*

ВЛАДИЦИ ЊЕГОШУ ПОСЛЕ СМРТИ

Са крстом, мачем и скиптром Песниче,
Из тврдих стена горских јунака
Нема те више! Ко да не заплаче?
Та свак' ће, сваки коме није мрска
Немарност за род срце следла.

Ком се год срце топи у жељама,
А душа тежи за славом народном,
Плакат' ће, плакат' што мину зарана
У најславнијем полету душевном
Светлећи србству стазу књижевности.

Твој дух изведе умно Гори сунце
Да се у сунцу слободе гледа
Као у чистом небу зоре лице,
А свет обоје с милином погледа
И душом хита данак да обгрли.

Али кад сунце к заоду већ клања
Последњим зраком свет тихо обастре
У срцу чувство какво се понавља
Кад око с њиме на свет се обазре?
Ах, како троне праштајући луча!

Када се дух врати са висина
Смртоме телу и с њиме премине
Какво ли чувство тада обузима?
Сматрамо врстне остатке књижевне
Неће се, знамо, њиме умножити!

Над гробом тек се подижеду чувства
Губитак учи ценити песника.
Ти, Ти с' био звезда књижевства
Србског још тамног, рука слабачка
Сплеће Ти венац, бољи ће Ти бољи!!!

Милица Стојадиновић Српкиња (1828 – 1878)

МОЈОЈ ФРУШКОЈ ГОРИ

Са свим твојим љубким крилом

Овеј ти ме радости.

Срце тобом обајано

Да мож' песму принети:

Плавим бреговима

Лепим дољама

Где поток вруи

Где поток стоји,

Зеленом лугу

Птичица кругу,

Поља равнини

Где с' роса круни,

Цвеће залива

Да не унива.

У младости овде венце

Савијати, јесте рај;

Моја Фрушко јошт' ми срце –

Не зна желит' други крај.

Кад јутро сване

И сунце гране,

Ја берем цвеће

За росе веће,

У венац вијем

И песму певам,

Јунаку коме

у Роду моме.

Кад сунце плане

мене заклоне,

Густо сведене

Гране зелене,

У тихом зраку

По сунца трагу

Тражим где чиста

Вода жубори:

Све се на ме осмеива

Поља, лузи, брег и до,

Срећа тек је у твојем недру

Мила Мати Природо.

1851.

(Из књиге *Песме* Милица Стојадиновић Српкиња,
приредила Даница Вујков, Нови Сад 2008.)

Милица Стојадиновић Српкиња,
портрет сликао Павле Симић (1818 – 1876)

Први портре Милице Стојадиновић Српкиње (1828 – 1878)
Анастаса Јовановића (фотографија – таблотипија),
снимљена у Бечу 1850/51.
Оригинал негатива 21 x 16 cm – Музеј града Београда

Даница Вујков

ЛАЗИ НА НЕДОГЛЕД – ВИСИНА

Плетиво света на танкој нити се држи
Природа двадесетпрвог века сва је у контејнерима
Човек грех смртности испашта
У забраву Неба ништавилу Земље све ближи

Упркос свему песме се пишу и у Новом Саду
Какве – такве мање душе више прашине
У свим временима овај град има своје песнике – миљенике спрам себе

Лаза је превазишао ту осредњост малограђанску и површност земну
Лазина је песма недоглед – висина
Алфа и омега Тајна је постања
Смрт бесмртника Љубав рајска

Све што је Лаза рекао о Шекспиру све то и Лази припада
Што Бог створи сродност је по души сродност по таленту

И док се плетиво света и кида и пара
А по угаженим травњацима и увелом цвећу
новосадских паркова олакшавају керови сумњивих госпођа
Од нас Лази Костићу цветник – певанија

Наше певање Лазиној недоглед – висини и није потребно
Нама јесте – да се тргнемо и опоменемо
Разлика је очигледна – ни приближили се нисмо Лазиној суштини

И у овом веку *Сиротиња смо – гинућ за благом,*
земаљска блата ријемо још низ,
још нисмо вични продирати вис за благом небним.
Ти Лазо науч(и) нас том!

Јануар 2010.

Даница Вујков

ДРАМА ДЕТИЊСТВА МОЦАРТОВОГ

У додиру вечног драма детињства Моцартовог

Слика прва

Дечак је сâм у врту
Скакуће дечачки безбрижно
И у одсјају небеског црвенила
Сакупља и пребира каменчиће...
За тренутак застане замишљен

Изненада слика се мења

Олујни ветар облаци и дечак трчи у сусрет ветру
Трчи понесен као да је открио оно што тражи
Из његове руке каменчићи се просипају –
Ветар их носи у ковитлацу
Сине врати се!
Затварамо прозоре... врати се!
Не чујем те Мајко! Лети пауново пее – рјее...
Лети и брзо нестаје... морам да хватам што пре!

У додиру вечног разрешава се драма детињства Моцартовог
Дечак трчи у собу
Пљусак пљушти сева и грми
Прозори су затворени
Пред Распећем Мајка у тихој молитви
Одједном из дечакове собе звуци клавира – музика!
Божанствена!
И Мајка осмехнута у смирају Неба отвара прозоре
Њен Син компонује!
Ухватио је пауново перје!

Јануар 2012.

Даница Вујков

ВИНОВА ЛОЗА

У олуји бола – на олтару – прозор се отвара
Подигла сам руку и помиловала
Нека расте – високо – Винова лоза
После Голготе, о Лепоте за којом чезне цела Васиона!

Нека расте – високо – Винова лоза
Нека расте у Телу – нека расте у Души
Да бисмо Небо дохватили – нека расте на Земљи

У олуји бола – на олтару – прозор се отвара
Нека расте – високо – Винова лоза
Подигла сам руку и помиловала
После Голготе, о Лепоте за којом чезне цела Васиона!

Даница Вујков испред споменика Милице Стојадиновић Српкиње (1827 – 1878)
у порти манастира *Раваница* (сремска) у Врднику 2011.

ВУЈКОВ, Даница (Деспотово, 11. IV 1948). Мајка Катица Вујков (рођена Попин) бавила се аматерски глумом. Отац Сава Вујков је после Другог светског рата био дописник *Дневника* из Куле и писац. Радио је на послератној обнови Деспотова, имао прву кућну библиотеку. Брат Мирослав Вујков писао је у младости песме. Заступљен је Зборнику љубавне поезије „У загрљају река”, Костолац (2020) и у двојезичној антологији *Mozaiku ljubavne poezije i proze / Mosaik aus Liebespoesie und Prosa* (приг. и прев. Dragica Šreder), Kostolac (2021). Основну школу завршила је у Деспотову (1963), Учитељску школу у Сремским Карловцима (1968). Дипломирала на Групи за југословенске језике на Филозофском факултету у Новом Саду (1974). Као стипендиста Гете института боравила је у Штауфену у Немачкој (1981). Радила је као учитељица у Основној школи „17. октобар” у Деспотову (1969/1970) и у Основној школи „Душан Радовић” у Новом Саду (1971). Као стипендиста Телевизије Нови Сад, у Информативном програму (Културна рубрика) радила је као новинар-уредник (1974–2000). Оснивач је и дугогодишњи председник манифестације *Књижевни сусрети Милици у походе* посвећене Милици Стојадиновић Српкињи (1990–2001). Покренула је издавачку делатност ове манифестације (Едиција „Милица Стојадиновић Српкиња”, зборници и друге књиге), установила Награду за поезију „Милица Стојадиновић Српкиња” (1994), културну манифестацију „Миличин дан” у Пожаревцу (1994), ликовне колоније и изложбе. Иницирала је подизање спомен бисте Милици Стојадиновић Српкињи испред ОШ „22. август” у Буковцу (аутор Љубомир Денковић, 1993) и у Сунчаном парку у Пожаревцу (аутор Јован Солдатовић, 1997), спомен бисте Десанке Максимовић у ОШ „Десанка Максимовић” у Пожаревцу (аутор Јован Солдатовић, 1998) и споменика Кости Трифковићу у ОШ „Коста Трифковић” у Новом Саду (аутор Јован Солдатовић, 2004). Пише прозу, поезију, књижевну и ликовну критику, бави се научно-истраживачким радом.

САРАДЊА У ПЕРИОДИЦИ

Сарадња у периодици започела је већ као ученица виших разреда основне школе у Деспотову. Била је новинар-дописник и објављивала ауторске прилоге у листовима и часописима за децу: *Змај* (од 1960), *Дневник* (1960, 1962), *Пионери* (од 1960), *Мале новине* (од 1961), *Дечје новине* (од 1962), *Младо поколење* (од 1962), *4. јул* (1963), *Трибина* (1964) и другим. Њен први објављени литерарни рад је „Недозвољена песма” (*Index – Полет*, 1968).

ОБЈАВЉУЈЕ У ЛИСТОВИМА И ЧАСОПИСИМА

Индекс (1968–1971, 1973), *Дневник* (1968–1969, 1979, 1988, 1994–1996, 2000–2002, 2004–2005, 2018), *Поља* (1969–1973, 1976, 1979–1980, 1983, 1987–1990), *Стражилово* (1970–

1971), *Улазница* (1970, 1972–1973), *Летопис Матице српске* (1971–1972, 2000, 2007–2008, 2016), *Руковет* (1976), *То јест* (1978, 1980), *Глас омладине* (1978–1979), *Књижевне новине* (1978, 2009–2012, 2014–2018), *Младост* (1979), *Мисао* (од 1979), *Домети* (1979, 1989, 2010, 2013), *Старт* (1980), *Недјељни глас* (Сарајево, 1986), *Стремљења* (1987–1988, 1991, 1996), *Политика* (1988), *Даље* (1990), *Књижевна реч* (1990), *Наше стварање* (1991), *Стиг* (1993–1995, 2016), *Јединство* (1995–1996), *Детињство* (1997–2000, 2002), *Браничево* (1998, 2004, 2009–2010), *Кровови* (1998–2001, 2003, 2005–2013, 2017–2019, 2020), *Зборник Матице српске за књижевност и језик* (1998), *Змај* (1999), *Борба* (2000), *Сунчаник* (2003–2006), *Бдење* (2003), *Савременик плус* (2005–2006, 2010–2011, 2013, 2016, 2018), *Пламичак* (2007–2008, 2014), *Мостови* (2007), *Мајдан* (2008, 2010–2012, 2014–2020), *Луча* (2008, 2018), *Mons Aureus* (2009), *Шветлосц* (2010, 2012), *Златна греда* (2010), *Данас* (2011), *Нова мисао* (2014–2015) и другим.

ЗАСТУПЉЕНА ЈЕ У АНТОЛОГИЈАМА И ЗБОРНИЦИМА

Откључана врата – Избор прозе из едиције Прва књига Матице српске (1957–1987), прир. Давид Албахари, Нови Сад 1987; *Словар о одиелнику – Од материног столудака до стоглава*, прир. Милић од Мачве, Београд 1996; *Велика тајна – Од Стевана Тонтића до Ђорђа Сладоја*, прир. Перо Зубац, Београд 1997; *Очи равнице – Савремена поезија војвођанских песникања*, прир. Оливера Шијачки, Нови Сад 1998, 2012; *Књижевно дело Јована Грчића Миленка*, Беочин – Нови Сад 1998; *Поезија Танасија Младеновића*, Београд 2000; *Додир снова – Прилози за антологију војвођанске љубавне поезије*, прир. Павел Гатајанцу, Нови Сад 2002; *Српска поетска плетеница*, 1–2, прир. Дејан Томић, Нови Сад 2003, 2008; *Сликар нечујног протицања – Избор текстова о сликарству Здравка Мандића*, Нови Сад 2005; *Сима Цуцић књижевник и критичар*, Ново Милошево 2008; *Васкрсник – Исус Христос у српском песништву*, прир. Раша Перић, Пожаревац 2008; *Стишка црква – Заова у српском песништву*, прир. Раша Перић, Петровац на Млави 2009; *Родитељка – Мајка у српском песништву*, прир. Раша Перић, Сремски Карловци 2010; *Родитељ – Отац у српском песништву*, прир. Раша Перић, Сремски Карловци 2010; *Књижевно дело Симе Цуцића*, Ново Милошево 2010; *Критичари о песништву Раше Перића*, прир. Верица Милошевић, Петровац на Млави 2010; *Стадо – Животиње у српском песништву*, прир. Раша Перић, Костолац 2010; *Векотрај Лазе Костића*, прир. Зоран Лазин, Нови Сад 2010; *Крст и звоно свећом обасјани*, прир. Раша Перић, Костолац 2011; *Први сабор духовне поезије о рођењу Пресвете Богородице*, Београд 2011; *Винопев – Песме о вину*, прир. Радомир Андрић, Београд 2012; *Укућани живе куће – Душа и срце у српском песништву*, прир. Раша

Перић, Велико Градиште 2012; Зборник радова *Знамените личности и установе Сремских Карловаца*, Градска библиотека, Нови Сад 2013, 2014. (предговор); *Арад кроз време*, Темишвар 2014; *Љубав је тајна – Зборник поезије са четвртих Међународних песничких сусрета Орфеј на Дунаву*, прир. Славица Пејовић, Костолац 2016; *Од чежње саткани – Зборник поезије са петих Међународних песничких сусрета Орфеј на Дунаву*, прир. Славица Пејовић, Костолац 2017; *Сјајке – Сунце и Месећ у српском песништву*, прир. Раша Перић, Сремски Карловци 2017; *На обали снова – Зборник љубавне поезије*, Костолац 2019; *Жена – зборник радова. Међународни песнички сусрети „Орфеј на Дунаву” 2020*, *Округли сто „Жена – мит и стварност”*, прир. Славица Пејовић, Костолац 2020, *Mozaik ljubavne poezije i proze / Mosaik aus Liebespoesie und Prosa* (прир. и прев. Dragica Šreder), Kostolac 2021.

ПРИРЕДИЛА КЊИГЕ, ЗБОРНИКЕ, КЊИГЕ ПРЕВОДА И ПРЕПЕВА

Књижевни сусрети Милице у походе '91, Буковац, Нови Сад, Крушедол, Врдник, 11. и 12. октобра, Нови Сад – Ириг 1991; *Радови учесника Књижевних сусрета Милице у походе*, Нови Сад – Ириг 1991; *Алманах радова учесника манифестације посвећене Милице Стојадиновић Српкињи, XVI Књижевни сусрети Милице у походе*, Нови Сад 1992; *Ухвати неухватљиво – Књижевни сусрети Милице у походе, Радови учесника Књижевних сусрета Милице у походе 1990–1995*, Нови Сад 1995; Милица Стојадиновић Српкиња, *Песме*, Нови Сад 1995, 2008 (и предговор, прво издање на савременом језику); *Аријаднина нит – Зборник радова учесника Књижевних сусрета Милице у походе*, Нови Сад 1996; Мира Алечковић, *Огледало – Избор из поезије*, Нови Сад 1997 (и предговор); Флорика Штефан, *Пут до сунца – Избор из поезије* (и предговор), Нови Сад 1997; *Милице у походе – Зборник радова*, Нови Сад 1998; *Зборник радова Милице у походе*, Нови Сад 2001; Павле Марковић Адамов, *Изабрane приповетке* (и предговор), Нови Сад 2003; Штефан Худак, *Кривице и издаје* (превод са аутором са русинског језика и поговор), Нови Сад 2003; *Кад се небо мути – Антологија песника добитника Награде „Милица Стојадиновић Српкиња”*, Нови Сад 2004; Коста Трифковић, *Изабрана дела* (и предговор), Нови Сад 2005; Павле Марковић Адамов, *Приповетке, тисма*, Нови Сад 2005; *Три деценије духовног заједништва – Књижевни сусрети Милице у походе 1975–2006*, Нови Сад 2006; Павле Марковић Адамов, *Дух времена сад је так!* (и предговор), Петроварадин 2007; *Слика и реч Миливоја Николајевића*, Нови Сад 2007 (и предговор); Никола Шанта, *Откривање света* (избор, препев и поговор), Нови Сад 2009; *Обнова романтике – Савременици о Милице Стојадиновић Српкињи* (и предговор), Бачка Паланка 2010; *Добитници Награде Павле Марковић Адамов 1988–2010*, Бачка Паланка 2012; Милан

Будисављевић, *Приповетке, есеји, писма* (и предговор), Нови Сад 2014; *Одраз универзума. О стваралаштву Данице Вујков*, Нови Сад 2018. Написала додатне текстове књигама: Раша Перић, *Знам човека*, Петровац на Млави 2003; Спасенија Сладојев, *Она: Ленка – Даница – Љубица*, Нови Сад 2003; Иста, *Изнад земаљске дуге: писма Милице Стојадиновић Српкињи*, Нови Сад 2007; Славица Пејовић, *У дугу уткана*, Пожаревац 2018. и др.

НАГРАДЕ И ПРИЗНАЊА

Збирка *Ноћ као знак* објављена је у оквиру Едиције „Прва књига Матице српске” (1978); Диплома Пјесничке манифестације „Далмацији у походе”, Книн (1988); Сребрна споменица Српске читаонице Ириг (1993); Златна значка Културно-просветне заједнице Србије (1993); Награда „Искра културе” Културно-просветне заједнице Војводине (1993); Награда „Луча” Српске читаонице Ириг (1995); Захвалница Српске читаонице Ириг (1997); Награда „Милица Стојадиновић Српкиња” Културно-просветне заједнице Војводине (2001); Специјално признање „Павле Марковић Адамов”, Културног центра Карловачка уметничка радионица, Сремски Карловци (2004); Повеља Клуба књижевника „Павле Марковић Адамов”, Нови Карловци (2005, 2015); Награда „Венац Врдничке виле” Културно-просветне заједнице Србије и Епархије сремске (2012); Захвалница Културног центра Карловачка уметничка радионица, Сремски Карловци и Књижевног клуба „Павле Марковић Адамов”, Нови Карловци (2012), Плакета „Сима Цуцић”, Ново Милошево (2015); Повеља Прве српске читаонице у Сремским Карловцима (1868–2018) за допринос развоју читалачког духа и напретку књижевства у Сремским Карловцима (2018); Повеља за животно дело поводом четрдесетогодишњице књижевног стваралаштва, Шести Међународни песнички сусрети „Орфеј на Дунаву”, Костолац (2018) и друге.

БИБЛИОГРАФИЈА

Ноћ као знак, проза, Нови Сад 1978; *Земаљски ражањ*, приче, Нови Сад 1993; *Осми дан*, есеји и критике, Петроварадин 2001; *Кофери су празни – Изабране приче*, Нови Сад 2002; *Зрно жита*, поетска проза, Нови Сад 2003; *Дан је на измаку*, есеји и критике, Нови Сад 2004; *Слово А*, поезија, Петроварадин 2006; *Небеска шума*, проза, прир. Никола Страјнић, Нови Сад 2011; *Поноћне слике*, приче, Нови Сад 2013; *Оствареност – надрастање света*, есеји и критике, Нови Сад 2014; *У додиру вечног*, песме и есеји о музици, Петроварадин 2017; *Читање савременика*, есеји и критике, Петроварадин 2019.

ЛИТЕРАТУРА

Zdravko Malbaša, *Slike i predeli, To jest*, 7, 1979; Ф(лорика) Ш(тефан), Даница Вујков: Ноћ као знак, *Књижевне новине*, 580, 1979; Мирјана Анђелковић, Меланхолични тренуци, *Дневник*, 22. IV 1979; Jasna Melvinger, *Danica Vujkov: Noć kao znak, Polja*, 25, 243, 1979, 35; Vladimir Bogdanović, *Tanani mozaik, Misao*, 5, 25 (115), 1979; Vojislav Despotov, *Mali roman, Mladost*, 1157, 21. IX 1979; Драгољуб Д. Гајић, Сећања, *Домети*, 6, 17, 1979, 141–144; Србољуб Илић, Без класичних књижевних јунака, *Књижевна реч*, 9, 143, 1980, 15; Драгомир Попноваков, Даница Вујков, *Земаљски ражањ, Дневник*, 10. XI 1993, 16; Златија Радовановић, Именовање умља, *Стиг*, 26, 76, 1996, 153–158; Драгомир Попноваков, *Не реци да си књижевник*, Нови Сад 1996, 174–179; Вера Милосављевић, Духовни дневник Данице Вујков, *Домети*, 28, 106–107, 2001 (Исто: *Кророви*, 54–56, 2003, 145–148); Драгомир Попноваков, Трагично-комична космогонија, у: Даница Вујков, *Кофери су празни*, Нови Сад 2002, 7–11 (исто у: *Небеска шума*, Нови Сад 2011, 129–133); Милутин Ж. Павлов, Позитивно и астрално, *Дневник*, 23. I 2002, 20; Флорика Штефан, Разведриће вам се небо, *Улазница*, 37, 186–187, 2003, 111–112; Милан Живановић, Снимци душе, *Дневник*, 14. VII 2003, 7; Љубица Поповић Бјелица, Анонимност дуга читав век, *Дневник*, 8. I 2004, 13; Анђелко Ердељанин, Раздуховљени свет, *Борба*, 27. V 2004, 8; Ксенија Катанић, Вера у човека и његов хришћански лик, у: *Над књигом завичајном*, Петроварадин 2004, 127–128; Љубица Поповић Бјелица, О кризи духовности, *Дневник*, 4. XII 2004, 19; Мирјана Анђелковић, *Духовни отисци*, Нови Сад 2004: Ја, одана себи самој, 35–37; Вера у васкрсење, 153–159; Жарко Аћимовић, Поравнање у равнотежи, *Кророви*, 19, 59–61, 2005, 113–114; Милан Живановић, Реч и слика, *Дневник*, 8. VI 2006, 20; Весна Крчмар, Здрав и природан хумор, *ЛМС*, 183, 479, 1–2, 2007, 245–250; Ксенија Катанић, Растућа дисхармонија, *Кророви*, 21, 67–70, 2007, 236; Анђелко Ердељанин, Дух времена сад је таки, *Кророви*, 21, 67–70, 2007, 231–233; Владимир Шовљански – Бранислав Карановић, *Библиотека Прва књига 1957–2007*, Нови Сад 2007, 99; Мирјана Анђелковић, Аријаднина нит у прозним минијатурама Данице Вујков, *Књижевне новине*, 62, 1178, 2010, 18; Предраг Бањеглав, Шапат виле, *Кророви*, 22–23, 71–74, 2008–2009, 299–300; Велиша Јоксимовић, Импулси духовне поезије, *Мајдан*, 8, 2, 2010, 100–104; Жарко Аћимовић, Из реалног у иреално, *Књижевне новине*, 64, 1203–1204, 2012, 18; Радован Влаховић, Стваралачка посвећеност – Скица за портрет Данице Вујков, *Књижевне новине*, 64, 1208, 2012, 22; Радован Влаховић, *Кофери су празни*, у: *О писцима и сликарима*, Ново Милошево 2012, 19–22; Радмила Лотина, Обнова духовне снаге (интервју), *Дневник*, 22.

VI 2012; Душан Познановић, Уручено признање „Венац врдничке виле”, *Сремске новине*, 26. IX 2012, 19; Ксенија Катанић, Критичка слика савременог живота, у: *Прикази 2*, Нови Сад 2012, 97–98; Мирјана Анђелковић, Повратак романтици и природи, *Кривови*, 27, 81–84, 2012–2013, 205–206; Јасна Мелвингер, Нове жанровске тенденције у прози Данице Вујков, *Мајдан*, 11, 1, 2013, 144–149; Ана Дудаш, Понирање у истину, у: *Реч о речи IV*, Мало Црниће 2014, 31–33; Златија Радовановић, Егзистенцијално-психолошке приче, *Књижевне новине*, 66, 1223, 2014, 15–16; Милутин Ж. Павлов, Отворен кофер на кућном прагу расцветаних ружа, *Мајдан*, 12, 2–3, 2014, 118–119 (Исто: *Nova misao*, 28, 2014, 77); Младен Дражетин, Одроз универзума – О стваралаштву Данице Вујков, *Стиг*, 44, 112, 2014, 107–115; Gordana Draganić Nonin, Stvaranje kao imperativ, intervju, *Nova misao*, 26, 2014, 62–64; Богдан Косановић, Непретенциозна књига приказа и краћих есеја, у: *Књиге и догађаји*, Нови Сад 2014, 109–111; Анђелко Ердељанин, *Лена књига у кићеном Срему – Прикази, чланци, записи*, Рума 2015: Губитак учи ценити песника, 151–153; Павле Марковић Адамов – сто година после, 161–169; Драгољуб Гајић, Песник откључава врата драме живота и стваралаштва, *Савременик плус*, 258–260, 2017, 112–113; Златија Радовановић, Човекова трагичност у поезици Данице Вујков, *Стиг*, 117, 2017, 100–101; Ксенија Катанић, Етички осетљив аутор, у: *Критички мозаик 1*, Нови Сад 2017, 57–59; Милутин Ж. Павлов, Трагање за смислом, *Књижевне новине*, 69, 1261–1262, 2017, 19; *Одроз универзума – О стваралаштву Данице Вујков*, Нови Сад 2018; Љубиша Ћидић, Скица за песнички торзо Данице Вујков, *Савременик плус*, 270–272, 2018, 112–113; Ана Дудаш, *Откривање световидне истине*, Ана Дудаш, *Реч о речи*, VII, Мало Црниће, 2019 (Исто у: *Мајдан, часопис за књижевност, културу и науку*, 3–4, 2018, 149–150; Нина Попов, Писање – неизвесност крајњег исхода, интервју, *Дневник*, 20. VIII 2018, 10; Милутин Ж. Павлов, Књижевни портрет Данице Вујков, *Савременик плус*, 277–278, 2019, 159–162; Мирјана Анђелковић, Реч о Даници Вујков поводом четрдесет година списатељског рада, *Кривови*, 33, 101–105, 2019, 164–165; Милутин Ж. Павлов, О стваралаштву савременика, *Књижевне новине*, 71, 1287–1288, 2019, 16–17; Мићо Цвијетић, Награда Павле Марковић Адамов, *Књижевне новине*, 71, 1291–1292, 2019, 22; Спасенија Сладојев, Писма добрим људима, у: *Трагом уздаха*, Нови Сад 2020, 91; Славица Јовановић, О читању савременика Данице Вујков, *Мајдан*, 16, 1–2, 2020, 144; Jasna Melvinger, „Ogledi”, latinica, *Danica Vujkov Nebeska šuma*, Kulturni centar Vojvodine Miloš Crnjanski, Novi Sad 2021, 49–58.

Д. В. Годоресков

СМИСАО ЧОВЕКОВОГ ЖИВОТА У НЕМИНОВНОЈ ПРОЛАЗНОСТИ
ЈЕСТЕ РАД ЗА ДРУГЕ

Присутни сте у културној јавности више од четири деценије својим књижевним остварењима, радили сте као новинар – уредник у Информативном програму Телевизије Нови Сад, а Ваш научно – истраживачки рад усмерен је на обнављање традиције, на заборављене писце и њихова дела. Приредили сте књигу песама Милице Стојадиновић Српкиње (1828–1878) са предговором, прву на савременом језику у два издања (*Песме* 1995, 2008) а затим и књиге Павла Марковића Адамова, Милана Будисављевића, Косте Трифковића и других писаца.

– Шта вас је мотивисало и подстакло да се посветите истраживачком раду?

Заборав и незнање присутни су код нас и кад је реч о културној традицији. Књиге се не читају, јер све је у компјутеру, мада није. Рукописно одељење и Библиотека Матице српске чувају многе рукописе који још нису објављени и истражени, а значајна дела предходних векова нису прештампована. Све што је у уметности и књижевности остварено талентом надраста време, свевремено је и све зависи од нас да ли ћемо се таквим делима приближити. Коста Трифковић рођени новосађанин, урадио је много за позориште, писао је фантастичне приче и песме, био полиглот, завршио адвокатуру и Поморску школу у Риједи, јер је желео у раној младости да постане морнар. Посебно је занимљив његов путопис, који је у ствари путовање и живот на броду прожет хумором. Милан Будисављевић је посебан и необичан приповедач личког амбијента и карактера. Павле Марковић и Милан Будисављевић претече су кратког романа код нас, тако да је радозналост читања за мене увек и откривање вредности традиције, односно наших предходника. Колико заборав поништава, толико сећање као

животна нит, потврђује континуитет нашег трајања и живљења у историјском смислу, али и на личном плану. Сматрам да прослављање одређеног писца, подразумева и захтева од нас познавање и афирмисање његовог дела. Сећање на Милицу Стојадиновић Српкињу започело је у Врднику 1975. године једнодневним окупљањем песникиња на иницијативу Одбора Прве српске читаонице у Иригу. Читали смо стихове испред споменика Миличиног који се налазио на ливади у близини манастира Раванице сремске и куће у којој је живела Милица са родитељима, браћом и сестром. Када се Културно-просветна заједница Војводине у Новом Саду прихватила организације ових сусрета, имала сам обавезу да као председник новооснованог Одбора направим и проширим програм. *Књижевни сусрети Милици у походе* са новим називом одржани су 11. и 12. октобра 1991. године. Учесници су били књижевници и уметници, а не само песникиње, јер се Милица посебно залагала да се девојке школују и буду равноправне. Међутим, тада нисмо имали књигу Миличиних песама, сем оних (по једна песма) у антологијама. У њеним песмама открила сам таленат, духовност и осећајност, али и сазнање да је гроб извор новог живота за песнике који су се остварили делом.

Милица је била је изузетна личност свога времена, позната и омиљена и у народу и на Двору. Вук Караџић и Мина били су њени блиски пријатељи, па је често боравила у Вуковој кући у Бечу где је упознала Бранка Радичевића и бечке песнике са којима се дописивала. Посетила је са Вуком Његоша који је био на лечењу у Бечу 1851. године, а две песме тим поводом написане, по својој осећајности и препознавању Његошеве песничке величине, јединствене су као и Миличино родољубље и опчињеност природом Фрушке горе.

Књижевни сусрети Милици у походе одржавали су се у Основним школама у Буковцу родном месту Миличином и Врднику, основана је издавачка делатност, установљена Награда са именом песникиње, ликовне колоније, Научни скуп одржан је у Врднику (1997) имали смо програме по манастирима (Хопово, Крушедол...) сарадњу са Змајевим играма. Штампали смо редовно Зборнике и друге књиге, а сликар и песник Милић од Мачве приређивао је изложбе Миличиних портрета. Успешну сарадњу остварили смо и са Центром за

културу у Пожаревцу. Тадашњи директор Љубиша Ђокић подржао је нашу иницијативу да установимо у Пожаревцу једнодневну манифестацију *Миличин дан*, која је први пут одржана 14. маја 1994. у Пожаревцу. *Миличин дан* се одржавао и наредних година у Пожаревцу, Малом Црнићу и Великом Градишту.

– Који су непосредни поводи да се песникиње Милице Стојадиновић Српкиње сећамо у Пожаревцу?

Млађи брат Миличин Љубомир Стојадиновић био је професор у гимназији и живео је са породицом у Пожаревцу. Врничка вила, како су звали Милицу, била је блиска са братом, позната је и њена песма *На глас болести брата најмлађега* о којој је писао Велиша Јоксимовић, а Велиша је истраживао и наследнике породице Стојадиновић. Старији Миличин брат Светозар Стојадиновић био је адвокат у Новом Саду и уређивао је свој хумористички лист *Домишљан*. Како сазнајемо из писама, Милица је често и радо долазила у Пожаревац код млађег брата. Љубомиров син Милан Стојадиновић познати адвокат и политичар, становао је као дечак са тетком у Београду и похађао школу, о чему говори његова биографија. Милан Стојадиновић је у породичну гробницу у Пожаревцу пренео прах своје тетке Милице са београдског гробља 1905. године. На *Миличин дан* посећивали смо породичну гробницу и увек имали за песникињу достојне речи.

Трудили смо се да урадимо што више на афирмацији дела Милице Стојадиновић Српкиње у нашем времену и то смо успели. Тако је манифестација *Књижевни сусрети Милице у походе* допринела да град Пожаревац добије на дар спомен-бисту Милице Стојадиновић Српкиње, рад академског вајара Јована Солдатовића, коју је у Сунчаном парку открио песник Танасије Младеновић 13. октобра 1997. године. Испред Основне школе „Десанка Максимовић” у Пожаревцу постављена је 1998. спомен-биста Десанке Максимовић, такође дар *Књижевних сусрета Милице у походе* и вајара Јована Солдатовића који је био познат дародавац, а волео је и поезију наших песника. Непријатно смо били изненађени када смо видели на снимку и сазнали да је спомен-биста у Сунчаном парку у Пожаревцу Милице Стојадиновић Српкиње нестала, што је наша

срамота и мада је биста враћена, захтевамо да се случај вандализма расветли и каже истина. За наше незнање сами смо одговорни, а сујета, себичност и незнање, разлози су непоштовања оних који су остварили своје таленте делом.

Милица Стојадиновић Српкиња у нашем времену доживела је још једно насиље, а наша култура и место Врдник, изгубили су непоновљиво уметничко дело које је красило околину манастира са погледом на природу – споменик песникињи Милици који су девојке Кола српских сестара подигле добровољним прилозима 1912. године – срушен је, односно пренет!? у порту манастира Раваница у тајности, без образложења пред јавношћу. Када смо га видели у неодговарајућем простору, без уметничког одсликавања Миличиног карактера, а Миличин поглед обухватао је природу Фрушке и сама небеса, схватили смо да је насиље самовољних уништило непоновљиво дело. Споменик је рад Јована Пешића (1866–1936) и био је нешто најлепше што се могло видети у овом делу Срема, али и култно место окупљања песника. Ово насиље као и нестанак!? бисте у Пожаревцу, говори о нама, мада је и Милица оштећена као и они који долазе. Ми бисмо морали да се запитамо и преиспитамо – ко смо и да ли смо и шта очекујемо у будућности, ако не поштујемо себе и своје, не хвалисаво, сујетно већ сећањем и радом, јер смисао човековог живота у неминовној пролазности јесте рад за друге. Рушити споменике, то значи поништавати себе у забраву, у ништавилу цивилизације у којој страда човек од себе самог.

– Писали сте о сликарству и поезији Милене Павловић Барили (Пожаревац 1909 – Њујорк 1945) приредили њену прву изложбу слика у Новом Саду (1991) на 15. *Књижевним сусретима Милици у походе* у Галерији *Мост*. Ваше стваралаштво представљено је у Пожаревцу у Галерији *Милена Павловић Барили* на књижевној вечери *Портрет Данице Вујков* (2008) што је такође потврда вишегодишње узајамне сарадње и вашег присуства у култури стишког краја. Сарађивали сте деценијама у часописима *Стиг* и *Браничево*, а сада сте сарадник *Мајдана*.

– Милена Павловић Барили јединствена је и потпуно издвојена, самосвојна стваралачка личност. На њеним сликама откривате увек нешто ново,

а поезија је ванвремена, што значи да коренспондира и са нашим веком, али није колико заслужује афирмисана. Миленин живот је занимљив, путује по свету у сталној тежњи да учи и ради. Мајка Даница је њен сапутник и у свему је подржава. Борави у Италији код оца Бруна Барилија (Фано 1880 – Рим 1952) композитора, музичког критичара, песника и путописца. Писала сам о Барилију поводом његове књиге *Српски ратови* (2014) коју је објавио новосадски *Прометеј*. Његове књиге, неке је и Милена илустровала и музичка дела имају своје место у римској библиотеци, али код нас се о томе мало зна.

Миленину Галерију видеала сам први пут 1975. године када сам долазила у Пожаревац у посету брату који је служио војни рок. Од тада Миленино сликарство ме опчињава својом симболиком и имагинацијом. Зато је у програму *Миличиног дана* посета Галерији била за све нас доживљај. На отварању прве Миленине изложбе у Новом Саду (1991) публика је чекала у парку преко пута Галерије *Мост* у реду, да би видеала Миленине слике.

– Радили сте од оснивања Телевизије Нови Сад у Информативном програму у Културној рубрици као новинар – уредник. Ваше емисије *Време и вечност* биле су запажене по хришћанским темама (прва емисија о *Светом Сави*, манастиру *Ђелије*, Јустину Поповићу, Светом Владики Николају Велимировићу и другима) као и портретима сликара и песника.

– Шта је за Вас новинарство?

Новинарство је у правом смислу рад за друге као уосталом и сваки други посао, али је у наше време био и одговоран. То значи да је требало читаоцу односно гледаоцу пренети информацију и вест која је тачна, истинита и саопштена по одређеним правилима, језичким и новинарским. Трудила сам се да у емисијама откријем гледаоцима занимљиво и непознато, али и да нешто науче, па је припремање за сваку емисију било обавезно. Новинарство данас сасвим је другачије, често је површно, без реда и редоследа, све може да буде вест дана, мада не може, док спикери и новинари упорно греше кад је реч о акцентима.

Ја сам се новинарством почела да бавим већ као ученица виших разреда Основне школе у родном селу Деспотову. Сачуване су неке моје новинарске легитимације и писма тадашњих уредника *Малих новина*, *Пионира*, *Дечјих новина*, *Змаја* и других листова. Писала сам вести из школе и села и објављивала своје кратке приче и песме. У нашу кућу у Деспотову стизале су све новине тога времена од *Књижевних новина*, дневних листова до *НИН-а*, *Илустроване политике*, *Ловачких новина*. Наш отац Сава Вујков био је после Другог светског рата дописник *Дневника* из Куле и бавио се писањем. У кућној библиотеци имали смо књиге за децу и дела наших и страних писаца, па сам ту проналазила и своју прву лектуру.

– Прву књигу прозе *Ноћ као знак* (1978) објавили сте у познатој едицији Прва књига Матице српске у Новом Саду. Поменућемо неке наслове ваших књига *Земаљски ражањ*, *Кофери су празни*, *Поноћне слике*, *Осми дан* и најновију књигу есеја и критика *Читање савременика* у којој су заступљени текстови о познатим писцима пожаревачког краја.

– Као писац како сагледавате планетарну кризу човекове судбине?

Сасвим је извесно да је цивилизација у заласку и човек страда отуђен од природе и своје духовне суштине. У својој двојности човек је осећајно, душевно биће и ако је тај исти човек створио око себе вештачки свет – од инсеката до машина којима робује, компјутера, робота и свега осталог, онда је заувек изгубио свој духовни ослонац, постао је празан у трци за материјалним, ствар међу стварима. Ту празнину требало би да испуни још једна ствар у стану – а то је кућни љубимац који је такође злостављан, јер не живи по својој природи. Вирус који се појавио на планети последица је човековог отуђења од себе и Природе. Човек би требало да се промени и да покуша да буде дисциплинован према себи и према другима и свакако да промени начин живота. Улице су прљаве, зграде да не говоримо, зелене површине резервисане су за псе – љубимце који вас пресретају обучени у хаљине, ружних лица на сваком кораку. Ако пред апотеком замолите за растојање, одмах свађа, претња, вређање, јер

њима се жури... Дакле, човек цивилизације ни не помишља да се мења. Кафане у центру Новог Сада, једна до друге, препуне су ових дана, галама, разуданост, какво растојање и какве маске (књижаре су празне). Журке, та масовна окупљања по становима (целу ноћ до свитања) дерњава и неконтролисано понашање, тужна су слика младих који своју младост немају, а ни будућност. Промена би требало да буде повратак Природи и чистоћи у сваком смислу. Самоизолација је и сабирање, терапија да се дође себи, да човек препозна себе самог. Узети књигу у руке, а не бити зависник телевизијског програма, изаћи у природу, а не у кафану... О томе пишем, дакле о човеку који је удаљен од Бога у веку насиља, када се руше споменици (не) сећања са далеком надом да ће после планетарне кризе човекове судбине, доћи до духовне обнове.

*Портрет Данице Вујков, Галерија Милена Павловић Барили,
Пожаревац 17. октобар 2008.
Мр Мирјана Анђелковић, Радован Влаховић, Даница Вујков,
Велиша Јоксимовић, Милисав Миленковић*